

Een reglement op het luiden van de doodsklokken in Bilzen in 1787

Rombout Nijssen

O quantum est in rebus inane (Persius, Satiren)

IJdelheid is - zoals men weet - des mensen en voorbeelden ervan zijn overal en in alle tijden terug te vinden. Het achttiende-eeuwse Bilzen vormt daarop geen uitzondering. En hoewel aangenomen wordt dat alle mensen in de dood gelijk zijn, werd en wordt een overlijden en een begrafenis wel eens aangegrepen om zich op één of andere manier van zijn medeburgers te onderscheiden.

In Bilzen was het - zoals elders overigens - in de achttiende eeuw de gewoonte de doodsklokken te luiden wanneer er iemand overleden was. In de loop der jaren had zich in het Demerstadje de opvatting ontwikkeld dat de duur van het luiden van de doodsklokken aangaf hoe belangrijk de overledene was. Doordat echter de ene Bilzenaar niet voor de andere wilde onderdoen, en *willende den eenen sig distingueren tegens den anderen*, werden de klokken bij ieder overlijden langer en vaker geluid. Het *dikmalig luiden en herluiden der clocken* leidde niet alleen tot de nodige geluidsoverlast en vervolgens tot *diverse disorders, dispuijten en moijelijkheeden*, maar het ging zo ver dat ten gevolge van het gebrek aan deskundigheid van de gelegenheidsluiders omstreeks 1785 al *eenige clocken geborsten geweest* waren.

Om een en ander in goede banen te leiden en in een poging om eens en voor altijd een einde te maken aan alle *perijkels, ongelukken en alle andere quaede gevolgen uijt alsulk dickmalig luiden connende voortscoomen*, besloot de stadsmagistraat in haar vergadering 6 juli 1787 dat het voortaan verboden zou zijn bij een overlijden meer dan één keer de stadsklokken te luiden. Wie de overledene ook was, *borger ofte heer, van wat conditie, qualiteit, rang oft digniteit den zelve oft de zelve oock saude geweest zijn*, er mocht voortaan buiten de begrafenisdienst nog slechts één keer geluid worden om een overlijden aan te kondigen.

Rombout Nijssen

Bovendien mochten de doodsklokken alleen nog op het middaguur geluid worden, en mocht er nog maar *eene gemodereerde poese oft tour* geluid worden. Eventjes ophouden met luiden, om dan na een korte rustpauze opnieuw aan het zeel van de doodsklokken beginnen te trekken was niet meer toegestaan.

Dat het het stadsbestuur menens was, blijkt uit de straf die op een eventuele overtreding gezet werd. Iedere overtreding zou immers beboet worden met een geldstraf van 15 gulden¹, waarvan de helft aan de stadskas ten goede zou komen en de andere helft aan de plaatselijke armentafel. Ouders zouden in deze verantwoordelijk zijn voor hun minderjarige kinderen en meesters stonden in voor hun onvermogene knechten of dienstboden.

Opdat iedereen op de hoogte gebracht zou worden van dit raadsbesluit, besloot de stads-
magistraat dat haar secretaris de inhoud van het besluit de volgende zondag, 8 juli, na de hoogmis voor het stadhuis zou bekendmaken. De Bilzerse bestuurders gaven daarbij blijk van enig gevoel voor humor: het volk zou voor die mededeling immers bijeengeroepen worden met ... het *geluid der groote clocke*.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van het stadsbestuur van Bilzen*, 37, folio 17r-17v.

*Ordonnantie over het luijden der klokken voor de lijcken.
In vergaderinge van raad gehouden den 6 julij 1787...*

Vermits zedert eenige jaeren binnen deese stadt ter oorsaake van het dikmalig luijden en herluijden der clocken voor de afgestorvene deeser stad en gemeijnte, diverse disorders, dispuijten en moijelijkheideden sijn voorgevallen, willende den eenen sig distingueren tegens den anderen, waer door voortijts eenige clocken geborsten sijn geweest, aen alwelke inconventiens en grooten schaede de heeren borgemeesters en magistraat willende voorsien, hebben alsulk dikmalig luijden van tijd tot tijd verbooden gehad, soo en gelijk die gemelde heeren om in het toekomende voor te koomen aen dusdanige misbruijken, perijkels, ongelukken en alle andere quaede gevolgen uijt alsulk dickmalig luijden connende voortscoomen, het zelve nochmaels sijn verbiedende op de maniere als volgt:

---

¹ Geldbedragen werden destijds uitgedrukt in (gouden) guldens, (zilveren) stuivers en (koperen) oordjes. Een gulden was 20 stuivers waard en in een stuiver gingen 4 oordjes.

Te weeten dat het aen niemand wie het soude cunnen weesen sal geoorlooft sijn in het toekomende voor eenig lijck van eenen afgestorven parochiaen, borger ofte heer etc., van wat conditie, qualiteijt, rang oft digniteijt den zelve oft de zelve oock saude geweest sijn, op den tijd het selve lijck over aerde sal liggen, dikwilder met deeser stadslocken te luijden als eenmaal, en dit des middags, en sulx maer eene gemodereerde poese oft tour, sonder de voors. clocken te laeten ophauden en dan weer in te luijden, vrijlatende nochtans volgens gewoonte het ordentelijk luijden der clocken ten tijde der begraevenisse en lijckdiensten. Derhalven wort eenieder vermaent en aen alle wie het saude cunnen aengaen serieuselijk verbooden van voor elke lijck sonder exceptie van persoon niet anders te luijden oft doen luijden dan soo voorseijt is, op peene van bij overtreadinge responsable te weesen voor allen schaede en interessen daer uijt cunnende spruijten, en booven dien ieder reijse door elken overtreeder te verbeuren een amende van vijftien guldens tot profeijt van deese stad, ende armetaafel half en half te verdeijlen, zullende de ouders voor d'een en d'ander responsable weesen namens hunne kinderen, en de meesters en meesterssen voor hunne cnechten oft dienstboodens. En opdat deese tegenwoordige tot kennis coome van een ieder, soo begeren die meergemelde heeren dat dit verbod aenstaende zondag naer de hoogmisse en geluid der groote clocke voor het stadhuijs alhier door hunnen greffier gepubliceert en copije deeses aen de coster deese parochie sal geinsinueert worden. Actum in vergaderinge van raad als voor.

Den ondergess. relateert en attesteert dit voorstaende reces en verbod den 8 julij 1787 naer de hoogmisse en luijden der clocke voor de trailiens van het stadhuijs gepubliceert, en den inhoud deeses aen den coster geexpliceert te hebben.

J.F. Joostens secretaris.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

Recensie

R. HOVEN, *Jean Chapeaville (1551-1617) et ses amis. Contribution à l'historiographie liégeoise*. Bruxelles, 2005, 265 p., geïll., 27euro (Académie Royale de Belgique. Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques. Collection des anciens auteurs belges). ISBN:2-8031-0206-4. Te bestellen bij de Franstalige afdeling van de Koninklijke Akademie van België, via de heer Luc Moreau, e-mail: luc.moreau@cfwb.be

De studie van René Hoven bevat de integrale tekst met Franse vertaling van alle opdrachten of gelegenheidsverzen geschreven door de vrienden van Johannes Chapeaville ter gelegenheid van de uitgave van zijn *Gesta Pontificum Leodiensium* in Luik in 1612-1616. Dit beroemd historiografisch werk dat in drie delen verscheen, geldt nog steeds als een zeer waardevolle studie en bron. Niet alleen schreef Chapeaville in het derde deel een eigen kroniek van de Luikse geschiedenis van de 16de eeuw, maar hij publiceerde in de twee andere delen het historisch werk van vele Luikse kroniekschrijvers die zich hadden toegelegd op het genre van de gesta van hun prins-bisschoppen. Enkele van deze uitgaven worden vandaag nog gebruikt: zo wordt de kroniek van Radulfus de Rivo ('Van der Beke') nog steeds via de uitgave van Chapeaville geciteerd.

In zijn inleiding (7-15) beperkt prof. J. Stiennon zich tot enkele bemerkingen over de historische methode van de uitgever Johannes Chapeaville, de eerste Luikse geschiedschrijver uit de Renaissance, die de 16de-eeuwse historiografische experimenten van de al even bekende auteurs Hubert Thomas en Johannes Placentius ver achter zich laat. Stiennon bewondert de methode van Chapeaville die in de vroege 17de eeuw een ongelooflijke accuraatheid aan de dag legde en fervent op zoek ging naar de oorspronkelijke handschriften van de Luikse kroniekschrijvers. In deze inleiding moet men niet gaan zoeken naar een nieuwe biografie of historische studie van het leven en werk van Johannes Chapeaville. Daar is al voldoende over gepubliceerd. In een voetnota wordt nog eens gewezen op de eigenaardige schrijfwijze van de familienaam Chapeaville die haast altijd in de secundaire literatuur verkeerd wordt gespeld als Chapeauville.

R. Hoven publiceert en vertaalt in het hoofddeel van de publicatie (24-229) alle zogenaamde randschriften die in de driedelige *Gesta pontificum Leodiensium* zijn opgenomen en die hij onderverdeelt in vijf gebieden, voorafgegaan door de uitgave van de eigentijdse anonieme biografie van Chapeaville, door de drukker Ouwerx in 1616 bij de uitgave van het derde en laatste deel toegevoegd of zelfs ingelast in het eerste deel, waarvan de exemplaren nog in de drukkerij aanwezig waren. Achtereenvolgens volgen dan de uitgave en vertaling van de inleidende hoofdstukken van elk van de drie delen; het 'Woord vooraf' van elk van de drie delen; de vele epigrammen, verzen en brieven van de vrienden van Chapeaville die ter gelegenheid van de uitgave werden ingezonden; de biografieën van de door Chapeaville behandelde kroniekschrijvers en een korte verhandeling over de oorsprong van Sacramentsdag.

P-M. Gason sluit de publicatie af met de volledige bibliografische beschrijving van de originele editie van de *Gesta Pontificum Leodiensium*. Hierbij stelden we vast dat hij één katern uit het tweede deel (blz. 603-640) niet heeft opgenomen: het betreft toevallig de interessante kroniek 'Triumphus S. Lamberti in Steppes'.

De waarde van deze publicatie ligt vooral in de vertaling van de vele gelegenheidsopstellen die een licht kunnen werpen op de bloeiende Luikse cultuur, geïnspireerd door de Renaissance. De vertaling zorgt er immers voor dat veel onderzoekers, die het Latijn niet meer meester zijn, aan de slag kunnen.

L. Van de Sijpe
De Schijf 12
3930 Hamont-Achel
